

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

Analýza ekonomických vztahů mezi Ruskou federací a Ukrajinou
(bakalářská práce)

Autor: Anna Goryainova

Vedoucí práce: Ing. Pavel Žamborský, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne: 18. května 2008

.....

Anna Goryainova

Obsah

Úvod	3
1. Historický vývoj ekonomických vztahů Ruska a Ukrajiny	5
2. Základní údaje o Rusku a Ukrajině	10
2.1 <i>Ekonomická situace na Ukrajině</i>	10
2.1.1 Národní hospodářství na Ukrajině	10
2.1.2 Investice do ekonomiky Ukrajiny	11
2.1.3 Vnější dluh Ukrajiny.....	12
2.1.4 Privatizace na Ukrajině.....	14
2.1.5 Šedá ekonomika a soukromý sektor	14
2.2 <i>Ekonomická situace v Ruské federaci</i>	16
2.2.1 Ekonomický růst	16
2.2.2 Sektory ekonomiky	17
3. Ekonomické problémy mezi Ruskem a Ukrajinou	20
3.1 <i>Trojúhelník Rusko – Ukrajina – NATO</i>	23
3.2 <i>Krymský problém</i>	25
3.3 <i>Statut Sevastopolu</i>	27
3.4 <i>Černomořské námořnictví</i>	29
4. Společná ekonomická politika	30
Závěr	32
Použité zdroje a literatura	34
Přílohy	35
<i>Tempo růstu fyzického objemu HDP v bývalých sovětských republikách v letech 2002-2007</i>	35

Úvod

Bakalářská práce je zaměřená na ekonomické vztahy Ruska a Ukrajiny. Je důležité zmínit, že Ukrajina a Ruská federace jsou historicky a obchodně propojené ekonomiky, které se v nedávné době vydaly na cestu transformace do tržních ekonomik. Těžko si můžeme představit jednu z těchto ekonomik odpojenou od ekonomiky toho druhého státu. Cílem této práce je analýza historických, ekonomických, politických a geografických předpokladů spolupráce Ruska a Ukrajiny.

Ukrajina a Ruská federace jsou velkými zeměmi, proto i ekonomika těchto zemí je dosti složitá a má své teritoriální, historické a zvykové zvláštnosti.

V nedávné době se o ekonomických vztazích Ruska a Ukrajiny hodně diskutovalo. Byly určité sporné otázky, které by měly být vyřešeny co nejdříve, aby to neškodilo ekonomikám obou států.

V současné době se taky řeší hodně problémů mezi Ruskem a Ukrajinou, zejména o přírodních zdrojích, energii, politických vztazích atd. Práce by měla dávat podrobný přehled o tom, jak se ekonomické vztahy rozvíjely v minulosti, jak se mohou rozvíjet v budoucnu.

Vztahy mezi Ukrajinou a Ruskem jsou více komplikovány tím, že Rusko nechce opustit pozici lídra v těchto vztazích. Ukrajině se tento postoj Ruska nelíbí a proto se snaží rozvíjet vztahy s ostatními státy, s mezinárodními společnostmi, aby svou pasivní pozici kompenzovala.

V této práci se zaměřím na některé aspekty vztahů Ukrajiny a Ruska. Práci jsem začala historickým vývojem vztahů mezi Ukrajinou a Ruskem. Bez této kapitoly by se tato práce neobešla, protože pro přesné vymezení postavení obou států je důležité vědět, jak se jejich vztahy rozvíjely v průběhu posledních desetiletí.

Druhá kapitola je věnována ekonomickému postavení a ekonomické situaci v Rusku a na Ukrajině. U obou států jsem popsala základní charakteristiky, vymezila hlavní oblasti ekonomiky.

Třetí kapitola je pro mě nejzajímavější, protože v ní vymezují základní ekonomické a teritoriální problémy mezi Ruskem a Ukrajinou, které se řeší v průběhu desetiletí a dosud nejsou vyřešeny. Mluvím zejména o Krymském problému, o problému Sevastopolu, o černomořském námořnictví.

Ve čtvrté kapitole jsem popsala společnou ekonomickou politiku. Musím říct, že i když mezi těmito státy existuje velká podobizna, vlády obou států nepřipouštějí, že budou provádět společnou politiku v mnoha sektorech. Proto je pro mě důležité aspoň nastínit předpoklady možného rozvoje této společné ekonomické politiky.

Myslím si, že práce bude mít přínos nejenom pro čtenáře, kteří se zajímají o problematiku ekonomických vztahů Ruska a Ukrajiny, ale i pro odborníky, kteří možná zpestří svůj pohled na tuto problematiku mými vlastními názory.

V práci mám záměr použít pouze aktuální informace, které jsou dostupné veřejnosti na internetových stránkách různých institucí v Ruské federaci a v Ukrajině, odbornou literaturu, kterou lze sehnat v odborné knihovně a z časopisů a zpravodajů, ve kterých se často objeví články nebo dokonce rubriky o východních zemích.

1. Historický vývoj ekonomických vztahů Ruska a Ukrajiny

Základním rysem určování principů vnější politické situace státu je vymezení národních a státních zájmů. Pro Ukrajinu je to garance suverenity, státní nezávislosti, samostatnosti, zachování teritoriální jednotnosti a nerušení státních hranic, dosažení bezpečnosti státu ve všech směrech: vojenské - politickém, ekonomickém, ekologickém, humanitním apod. Určitým zájmem je překonání ekonomické krize a dynamický vývoj národního hospodářství, zajištění vysoké životní úrovně obyvatelstva, vytvoření právního demokratického státu, který bude schopný se integrovat do ekonomického a světového hospodářství. Velký význam má vytvoření dobrých sousedských vztahů se zeměmi dálného a blízkého zahraničí, stanovení a dodržování pravidel mezinárodní koexistence, provádění mírné a kooperační politiky.

Koncepce vnější politiky Ukrajiny je zakotvena v Deklaraci o státní suverenitě z roku 1990, v Protokolu nezávislosti Ukrajiny z roku 1991. V těchto dokumentech je deklarováno vytvoření nezávislého státu – Ukrajinské republiky, který je subjektem mezinárodního práva a je schopný vytvářet vztahy s ostatními subjekty mezinárodního práva – státy, mezinárodní organizace apod. V těchto dokumentech se rovněž stanoví, že prioritou jsou vztahy s blízkými sousedy – státy SNS, zejména s Ruskem. V mezinárodně-právním měřítku Ukrajina přestala být součástí Sovětského svazu. V realitě Ukrajina vstoupila na cestu samostatného vývoje, vývoje bez Ruské Federace.

Ruská federace se nemohla srovnat se samostatností Ukrajiny, která mohla být dosažena pouze na úkor Ruska. V roce 1991 nezávislost Ukrajiny byla negativně přijatá nejen Ruskem, ale i západními státy. Samostatnost a nezávislost Ukrajiny byla nemožná bez zachování izolovanosti od Ruska a bez odmítnutí rusko-ukrajinských příliš těsných vztahů.

Ukrajina ze začátku se přikláněla k postoji, že Společenství nezávislých států je podoba civilizovaného klamu všech členských států, ale ne možnost integrace do světové společnosti.

Ukrajinská politika se snažila, aby SNS nemělo rysy nadnárodní organizace a mezinárodně-právní vlastnosti. Ukrajina se nepřipojila k Taškentské smlouvě o společné bezpečnosti a neratifikovala Ústavu SNS¹.

První léta po prohlášení nezávislosti Ukrajina se chovala velice izolovaně od Ruska, přestože byla silně závislá ekonomicky a politicky. Ruské společenství a státní autority reagovaly na takové postavení Ukrajiny velice agresivně a podrážděně. Taková politika měla dva důsledky. Značná část ukrajinské společnosti na východě a jihu státu odmítla takové chování Ukrajiny. Toto byla, jedná z příčin neúspěchu bývalého ukrajinského prezidenta L. Kravčuka v průběhu prezidentských voleb v roce 1994. Tentokrát vyhrál L. Kučma, který podporoval těsné vztahy s Ruskem.

Agresivní antiukrajinské debaty v Rusku přispívaly k posílení ukrajinské státnosti. Ani politická třída, ani ruská společnost nebyly připraveny na prohlášení ukrajinské nezávislosti. Jako výsledek vypukly konflikty mezi oběma státy. Tyto konflikty vznikaly v oblasti jaderných zbraní, Černomořského námořnictví, Krymu a Sevastopolu. Dále problematickou oblastí bylo rozdělení státních jazyků, význam ruského jazyka a literatury, postavení ruské společnosti na Ukrajině a „ukrajinizace“ společnosti.

Ve všech konkrétních otázkách bylo velké napětí. Na začátku 90. let Rusko požadovalo od Ukrajiny prohlášení o odmítnutí jaderných zbraní, což pro Ukrajinu bylo velkou otázkou. Rusko nárokovalo na celé Černomořské námořnictví, Ukrajina ale trvala na rozdělení. Rusko považovalo Sevastopol za město, který se nachází na ruském území. Takový postoj Ruska Ukrajina považovala za ignorování mezinárodního práva a za porušování ukrajinské nezávislosti.

Nějakou dobu tyto konflikty byly ostrými a byly předmětem veřejných diskuzí, ale od roku 1997 byly regulovány. Velice spornou a těžkou otázkou je ratifikace státních jazyků a omezení ruské kultury na Ukrajině. Rozpory v tomto směru budou existovat vždycky, protože na Ukrajině žije spousta Rusů, kteří zůstali po rozpadu Sovětského státu a nabyli ukrajinského občanství. Konflikty v této oblasti mohou

¹ Narinskij, M.M: Problemy razvitija SNG na sovremennom etape. Konferencija „10 let vnešněm politiki Rossii, MGIMO, 2002

zhoršovat rusko-ukrajinské vztahy. Nejsou odstraněny konflikty, které jsou výsledkem ekonomické závislosti Ukrajiny na Rusku.² Ekonomika Ukrajiny je přímo závislá na dodávkách energetických zdrojů, barevných kovů, dřeva, papírové produkce, chemických polotovarů, textilních a lékařských výrobků. Kritická úroveň závislosti je v oblasti leteckých technologií, strojů, atomové energetiky, loďařství a opravy lodí z Ruské federace.

Existuje zpětná vazba Ukrajina – Rusko, především v oblasti plynového tranzitu: přibližně 95 procent dodávek ruského plynu na Západ bylo přes plynovody na území Ukrajiny. Na Ukrajině je situováno hodně potrubí a podzemních skladišť plynu, které byly uschovány ještě za existenci Sovětského svazu. Ukrajina zdědila 20 procent uranu, který je základním polotovarem pro jadernou energetiku na území Ruské federace.

Ukrajina vystupuje jako jeden z dodavatelů potravinářské produkce na ruský trh, což je velice důležité, pokud bereme v úvahu značné zvýšení dovozu potravinářských výrobků do Ruské federace v současné době. Rusko a Ukrajina disponují velkými kapacitami, které mohou fungovat pouze v případě, že státy budou kooperovat v následujících sektorech ekonomiky: v automobilovém průmyslu, elektrotechnický průmysl, vědecké-technický průmysl apod. Tyto státy mají rozvinutý systém komunikací a infrastruktury, který je vytvořen na základě předchozích zkušeností jednotných systému dodávek pro celé území bývalého Sovětského svazu. Tento systém je tvořen sítí spojených energetických zdrojů, plynovodů, vodovodů, mořských dopravních zařízení, železničních tratí apod.

Pokud budeme přemýšlet o tom, že Rusko je závislé na Ukrajině je třeba dodat, že kapacity ukrajinských plynovodů jsou určeny pouze pro přepravu ruského plynu. Největší projekty dodávek plynu do evropských států neleží přes ukrajinské území. Podstatně se snížily objemy dodávek základních energetických zdrojů, materiálů a polotovarů na Ukrajinu. Nejdřív to bylo podmíněno neschopností Ukrajiny hradit tyto dodávky, protože ceny na ně byly velice blízké světovým cenám. Tento schodek státního rozpočtu a deficit nutných zdrojů přivedl k velké ekonomické strukturální krizi s velkým snížením konkurenceschopnosti.

² Sidenko, V: Faktory politiko – ekonomičeskoj zavisimosti Ukrajiny ot Rossii, Polis, 1998.

Velký význam Ruské federaci pro sociálně-ekonomický vývoj Ukrajiny a pro její tržní transformaci mají politické aktivity na Ukrajině. Problém vztahů Ukrajiny a Ruské federaci je politickým problémem, který může být vyřešen vzájemnou spoluprací obou vlád. Přehnaná politizace a idealizace ekonomických problémů narušuje chod všech procesů a neřeší otázku nalezení možných způsobů řešení problémů. Ukrajinští politici se přiklánějí k evropské integraci. Pro ně jakékoliv snahy vybudovat vztahy s Ruskem jsou negativní. Je nutné si uvědomit, že národní zájmy Ukrajiny, strategie jejího suverénního vývoje nepožadují hlasité hesla o tom, že Ukrajina je nezávislá a samostatná, ale analýzu celého souhrnu faktorů a zásad, kterými se Ukrajina musí řídit a jejich vliv na procesy sociálně-ekonomické transformace na Ukrajině. Taková analýza musí zahrnovat následujících faktory:

- 1) Zachování vlivu ekonomických struktur obou států, objektivní setrvačnost jejich nedělitelné existenci,
- 2) Reálný ekonomický potenciál státu, který určuje stupeň zájmu ostatních zemí v ekonomické situaci ve státě,
- 3) Možnosti záměny existujících vztahů alternativními vztahy s ostatními zeměmi nebo skupinami zemí, přičemž se musí brát v úvahu priority ukrajinské ekonomiky, sociální a kulturní zvláštnosti, charakter existujících společenských zvyků, geopolitická poloha.

Na Ukrajině momentálně převládá situační politická analýza, která je zaměřená na stanovení krátkodobých cílů a krátkodobých politických vztahů s organizacemi, které tvoří sociálně-politickou strukturu ukrajinské společnosti.

Je zřejmé napodobování Ukrajinou sociálně-ekonomických tendencí Ruska, shoda základních makroekonomických a strukturálních oblastí. Stejně jako Rusko, Ukrajina přežila řadu destruktivních jevů: platební neschopnost, krizi státního rozpočtu, destrukci v oblasti vědy a výroby. V Rusku a na Ukrajině ve stejné míře je vidět vznik politického trhu, na které státní autority mají v rukou moc a přerozdělují výrobu a směřují ekonomiku svým směrem.

Výzkumy ukrajinské a ruské ekonomiky mají stejný závěr – tyto dvě ekonomiky jsou si velice podobné ve svém vývoji. Taková shoda je vysvětlená vzájemnou provázaností obou států. Vysoká úroveň svobody v zahraničním obchodě

v obou státech a najednou vzniklé bariéry pro obchodní vztahy (celní kontroly, registrace, zálohy nebo zajištění plateb) vedly k snížení konkurenceschopnosti ukrajinských zboží na ruském trhu, a ruských zboží na ukrajinském trhu. Pro Ukrajinu tento dopad měl větší a horší následky. Reálná ekonomická situace na Ukrajině a v Rusku je charakterizována vysokým stupněm vládní intervence do ekonomiky státu.

Vnější ekonomický aspekt současné politické situace na Ukrajině je podmíněn existencí a vlivem třech faktorů: finanční závislosti, energetické závislosti na západních mezinárodních organizacích a energetické závislosti na Rusku a státech SNS.

Je jisté, že Rusko již není tak závislé na ukrajinské ekonomice jako Ukrajina na Rusku. Ukrajina se orientuje na jiné oblasti sociální a ekonomické, což si myslím, není tak příznivé pro Ukrajinu. To, že se Ukrajina chce osamostatnit a přeorientovat se na Západ, vede ke ztrátě pozic na světovém trhu. Ukrajina je stát s velkým potenciálem. Je to stát, který neumí plánovat svůj vývoj, neumí užívat svůj potenciál, neumí stanovit cíle.

Vyvážený rozvoj a optimalizace ekonomických vztahů s Ruskem a se sousedními státy je nejlepší možností pro Ukrajinu, jak rychle odstranit nedostatky v rozvoji a v ekonomice.

2. Základní údaje o Rusku a Ukrajině

2.1 Ekonomická situace na Ukrajině

V roce 2000 byla ukončená strukturální reforma na Ukrajině. Základním směrem této reformy byla orientace na vysokotechnologické oblasti, automobilový průmysl, na oblasti primární výroby a vyrábění polotovarů. V roce 1991 automobilový průmysl na Ukrajině představoval 42,9 procent celkové výroby. V současné době polovina průmyslu na Ukrajině je zaměřená na hutní průmysl, energetický průmysl, chemický průmysl. Poměrný nárůst podílu jiných průmyslu je přičiněn orientaci na vývoz produktů výroby do evropských zemí, do zemí SNS a do Ruska. Vnitřní trh na Ukrajině je stále ve stavu stagnace, protože životní úroveň obyvatel Ukrajiny je nízká.

2.1.1 Národní hospodářství na Ukrajině

Struktura národního hospodářství Ukrajiny se liší podle regionů. 80 procent ukrajinského HDP je tvořeno Kyjevskou, Doneckou, Dnepropetrovskou, Luganskou a Zaporožskou oblastmi. V těchto regionech je soustředěn ukrajinský velký průmysl. Mezitím tento ukazatel neodpovídá růstu průmyslu v těchto regionech, ale je výsledkem plného zastavení těchto průmyslů v jiných regionech Ukrajiny. Přesto se deformace, které se odehrály v ukrajinské ekonomice, způsobily ekonomický růst na Ukrajině. V době od roku 1995 do roku 1999 se ukrajinská ekonomika zbavila podniků, které v posledních letech snižovaly objemy výroby. V této době takové podniky zastavily výrobu a tím přispěly ke zlepšení ukrajinského národního standardu. Od té doby je ukrajinská ekonomika rozvíjena pouze podniky, které jsou ekonomicky stabilní a exportně orientovány. V důsledku takového „přirozeného výběru“ se výroba na Ukrajině zvýšila na 12 procent, hrubý domácí produkt se zvýšil na 4,5 procenta.

Po zlepšení situace v hutním průmyslu se zlepšil uhelný průmysl, automobilový průmysl. Zlepšila se spotřebitelské kapacity obyvatel v „hutních“ regionech Ukrajiny.

Přesto zmíněné ekonomické deformace nedovolují předpokládat stabilitu ve výrobních oblastech. Zhoršení vnější ekonomické konjunktury může být problémem pro ekonomický růst tohoto státu, sociální nepokoje na východě Ukrajiny mohou zastavit celý ukrajinský průmysl.

Proto se dá říct, že ukrajinská ekonomika je v současné době velice zranitelná. Zhoršení postavení v deseti hlavních podnicích státu může vést nejen ke snížení objemů výroby, ale též k narušení platební schopnosti celého státu.

Nejhorší je to, že klíčovým faktorem pro životnost a prosperitu ukrajinských výrobních podniku je situace na světových trzích, kterou Ukrajina nemůže regulovat, ani kontrolovat. Vnitřní trh Ukrajiny je velice nelákavý pro investory, zvláště po oslabení národní měny.

2.1.2 Investice do ekonomiky Ukrajiny

Ukrajina nemá dostatek investic na to, aby výroba mohla být modernizována. Dnešní Ukrajina má problém hledání finančních zdrojů a vytváření nových pracovních míst. V poslední době je zaznamenáno zvýšení objemu investic do vnitřního trhu Ukrajiny. Většina investic pochází od vnitřních investorů, kteří vracejí své peníze přes offshorné zóny. Investoři vracejí finanční prostředky protože věří, že politické klima na Ukrajině je stabilizováno. Tyto investice směřují do výroby a do rozvoje vlastních podniků, do tržní sféry a do oblasti služeb. Ale tyto investice nejsou dostačující, proto je ukrajinská ekonomika stále více zaměřená na přilákání zahraničních investorů. Ti zase nevěří, že politická situace na Ukrajině je stabilní, že situace je přísně kontrolována, proto považují rozvoj ukrajinské ekonomiky za nepředvídatelný faktor a neplánují dlouhodobé investice investovat do ukrajinské ekonomiky.

Evropské státy obviňují ukrajinské úředníky v korupci. Namítají, že ekonomická situace se rozvíje nezávisle na zahraničních investorech, ale je kontrolována ukrajinskými kriminálními seskupeními. Pro zahraničního investora není jasné, proč ukrajínští podnikatele nechtějí převádět peníze pomocí bankovních služeb, není jasný průběh obchodního procesu na Ukrajině.

Ruští investoři mají k obchodování podobný přístup jako ukrajinští podnikatele, ale též nejsou odhodláni investovat do ukrajinské ekonomiky své finanční prostředky. Jednak proto, že též nevěří, že na Ukrajině je stabilní situace, na druhou stranu mají své kapacity pro investování v Rusku.

2.1.3 Vnější dluh Ukrajiny

Ukrajina má velký vnější ekonomický dluh (cca 13 miliard amerických dolarů). Větší část tohoto zadlužení je Ruské federaci a dalším státům SNS. Zbytek zadlužení je mezinárodním finančním organizacím a soukromým investorům. V roce 2002 proběhla restrukturační dluhů zahraničním investorům, proto hlavním problémem je stále otázka zadluženosti Ruské federaci. Ukrajina nemá dostatek finančních prostředků, aby tyto dluhy splatila, jiné varianty řešení tohoto problému Ukrajina nepřipouští.

Finanční situace na Ukrajině je přesto dostatečně stabilní. Proč by nebyla, vždyť Ukrajina nesplácí Rusku dluhy za energetické zdroje, finanční prostředky zůstávají na Ukrajině. Na druhou stranu, Centrální banka sleduje činnost komerčních bank na území Ukrajiny a provádí přísný dohled všech operací, které se uskutečňují prostřednictvím těchto bank, proto je velice omezená možné velké podvody ze strany investorů a podnikatelů.

Zajímavým odkazem bude tabulka s vnějším dluhem Ukrajiny, který uvádím v procentech, absolutních číslech a procentech růstu dle oblastí.

Tabulka č. 1: Vnější dluh Ukrajiny

Oblasti	Hrubý vnější dluh Ukrajiny (v miliardách amerických dolarů)		Hrubý vnější dluh Ukrajiny (v procentech)		Přírůstek v letech 2006 - 2007	
	2006	2007	2006	2007	V miliard dolarů	V %
Státní sektor	12,2	13,2	14,0	9,5	1,0	-4,4
Finanční a úvěrová regulace	1,3	0,5	1,5	0,4	-0,8	-1,1
Banky	6,1	25,7	7,0	18,5	19,6	11,6
Dlouhodobý	3,0	15,3	3,4	11,0	12,3	7,6
Krátkodobý	3,1	10,4	3,5	7,5	7,3	4,0
Jiná odvětví	19,2	31,8	22,0	22,9	12,6	1,0
Dlouhodobý	11,3	21,5	12,9	15,5	10,2	2,6
Krátkodobý	7,9	10,2	9,0	7,4	2,3	-1,7
Hrubý vnější dluh	39,6	74,3	45,3	53,6	34,7	8,3
Dlouhodobý	13,2	53,6	32,7	38,7	25	6,0
Krátkodobý	0,5	20,7	12,6	14,9	9,7	2,4

Zdroj: <http://ukrudprom.com/digest/dchvyybb160208.html>

2.1.4 Privatizace na Ukrajině

Na Ukrajině nikdy nebyla dokončená privatizace státního majetku. Stále existují nemovitosti a podniky, které jsou ve vlastnictví státu. Hlavním důvodem je stále přerozdělování trhů. Soukromé vlastnictví na Ukrajině není nedotčenou sférou, je to spíše specifická oblast, ve které zestátnění podniků je běžnou praxí. Státní podniky se kdysi darovaly „blízkým osobám“, ale v případě vzájemných osobních konfliktů mohly být odebrány zpátky. V roce 2000 v souvislosti s finančními problémy, vláda Ukrajiny se rozhodla dokončit privatizaci. Program privatizace pro léta 2000–2002 předpokládal privatizace velkých průmyslových podniků. Ne vždy ale do teď byly privatizovány.

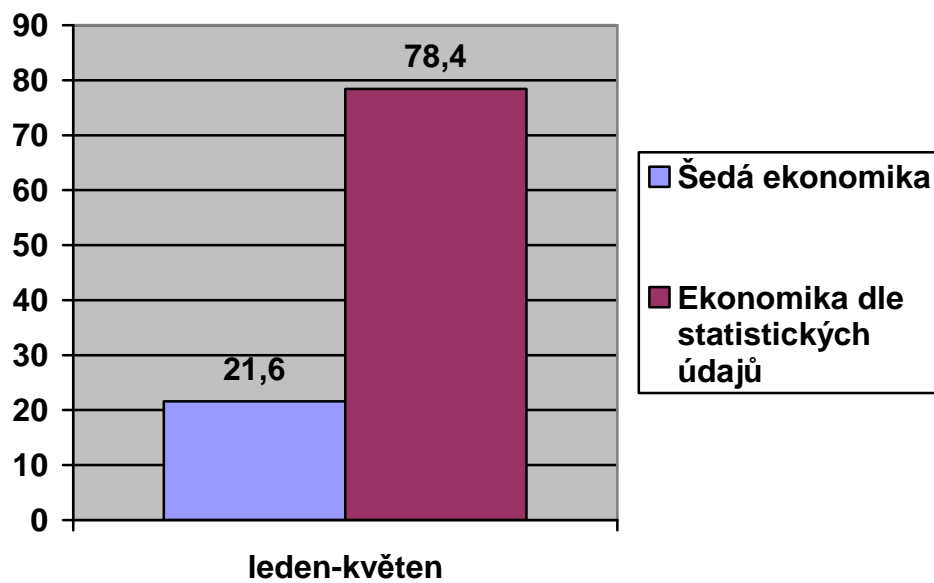
Je důležité připomenout zemědělskou reformu, která začala na Ukrajině na začátku roku 2000. V současné době zemědělské podniky jsou reorganizovány, proběhlo hodně reforem, na základě kterých se vytváří nová zemědělská politika pro následující léta. Orná půda je velice žádaným zbožím, s níž se obchoduje nejen na vnitřním, ale i na vnějším trhu.

2.1.5 Šedá ekonomika a soukromý sektor

Statistiky ukazují, že legálních podnikatelů není na Ukrajině mnoho. Ve skutečnosti podnikajících subjektů je mnohem víc – je to skoro každý třetí občan Ukrajiny. Rozdíl mezi oficiálními statistickými údaji a realitou je daný tím, že legální podnikání je vysoko zdanitelné, podnikatel je subjektem, který podléhá nekonečným kontrolám ze strany státních úředníků, finančních úřadů, celních úřadů apod.

Zpřísnění právních norem v oblasti šedé ekonomiky těžko může přivést k pozitivním výsledkům. Těžko můžeme předpokládat, že nelegální podnikatel se zaregistruje v Obchodním rejstříku Ukrajiny a začne podnikat legálně – možná, že po registraci a zaplacení všech daní toto podnikání nemá žádný smysl. Může se ale zlepšit ukazatele šedé ekonomiky, možná že toto opatření vlády přivede ke snížení těchto ukazatelů.

Obrázek č. 1: Šedá ekonomika na Ukrajině (v procentech), leden-květen 2008

Zdroj: <http://www.megansk.ru/partanalitics/1182749951>

2.2 Ekonomická situace v Ruské federaci

2.2.1 Ekonomický růst

Diskuze na téma „Sociálně-ekonomické problémy Ruska“ se často abstrahuje od praxe jiných zemí, zejména zemí bývalého Sovětského svazu. Zdá se, že zkoumání vývoje ekonomiky Ruska není založeno na zkoumání ekonomik jiných států, se kterými bylo Rusko propojeno v průběhu desetiletí. Tyto státy řeší stejné problémy, mají podobnou ekonomiku a zkoumají stejné ekonomické a politické jevy.

Tahle poznámka se vztahuje na diskutování o problému ekonomického růstu, který začal v Ruské federaci v roce 1999. V ruské literatuře dominují dvě koncepce vysvětlení tohoto růstu. První je spojená s reálným znehodnocením národní měny po měnové krizi v roce 1998. Druhým důvodem jsou reformy, které přivedly ruský trh do stabilního stavu. Tento stav nastal po prezidentských volbách v roce 2000. Uskutečněné reformy byly důležité pro dlouhodobý ekonomický růst.

Rusko patří do skupiny států, které mají rozvíjející tržní ekonomiku. Rusko patří ke státům s vysokou úrovní ekonomického rozvoje. Do této skupiny bylo Rusko začleněno v roce 2007.

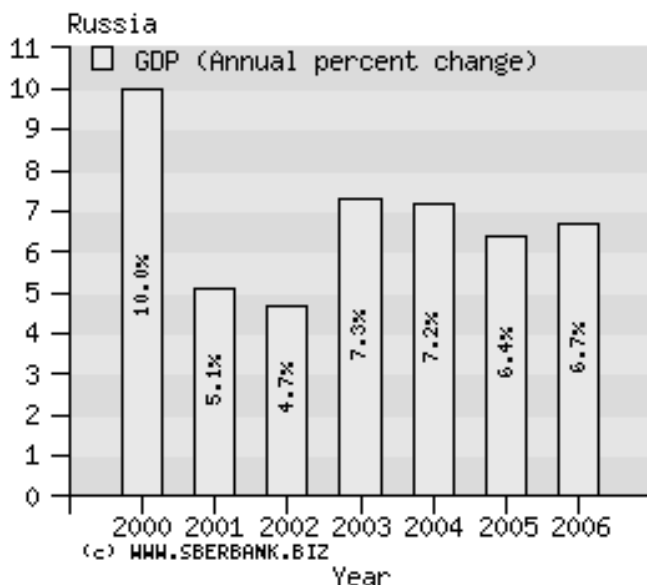
Pro přehlednost uvádím tabulku s růstem HDP v RF v letech 2002–2007 a následně tabulku s ekonomickým růstem v Rusku.

Tabulka č. 2: Růst HDP v Ruské Federaci

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007
HDP (miliardy dolarů)	1190.233	1304.291	1438.395	1579.907	1738.981	2064.346
Růst HDP (%)	4.7	7.3	7.2	6.4	6.7	7,1

Zdroj:<http://www.megansk.ru/partanalitics/1182749951>

Obrázek č. 2: Ekonomický růst v Rusku

Zdroj: <http://www.sberbank.biz/russia/russia.html>,

2.2.2 Sektory ekonomiky

V ekonomické struktuře Ruska převládá sektor služeb (obchod, doprava, pohostinství, komunikační služby, finanční služby, realitní služby, správa majetku, služby v oblasti pojišťovnictví a bezpečnosti). Služby tvoří HDP z 56,7 procent. Velká část ekonomiky je soustředěná ve zpracovatelském průmyslu (potravinářský průmysl, textilní výroba, výroby a zpracování kožešin, dřevařský průmysl, papírový průmysl, ropný průmysl apod.). Zpracovatelský průmysl tvoří 19 procent HDP. Dalším sektorem ekonomiky je stavebnictví. To činí pouze 5,9 procent HDP. Daně a poplatky tvoří 14 procent HDP.

Nejsilnějšími oblastmi ruské ekonomiky jsou těžba rostných a nerostných surovin, vydavatelský průmysl, hutní průmysl.

V roce 2007 objem HDP v Ruské federaci byl 32 988,6 miliard rublů, což je v přepočtu skoro 1280 miliard amerických dolarů. Rusko tak obsadilo 10. místo ve

světě, co se týče úrovně hrubého domácího produktu. Je tendence posílení ruské národní měny, které činí 4,6 procent za rok 2007. Míra inflace za rok 2007 byla 3,7 procent. Míra inflace neodráží skutečné zvýšení cenové hladiny, protože oficiální údaje o inflaci se podstatně liší od skutečných údajů.

Rusko je vývozcem ropy, plynu, uhlí, barevných metalů a produktů primární výroby. Zahraniční obchod Ruské federace se zvýšil o 32,1 procent v roce 2007 oproti roku 2006.

Základními partnery Ruska jsou Německo (s obratem 33 miliard amerických dolarů), Nizozemí (26,5 miliard amerických dolarů), Itálie (23,5 miliard amerických dolarů), Čína (20,3 miliard amerických dolarů), Turecko (12,6 miliard amerických dolarů), Polsko (11,4 miliard amerických dolarů), Švýcarsko (11,3 miliard amerických dolarů), Velká Británie (11 miliard amerických dolarů), Spojené státy americké (10 miliard amerických dolarů).

Přímé zahraniční investice do ruské ekonomiky jsou nízké. V posledních letech je pozorován růst investic, je to ale vysvětleno tím, že většina podnikatelů vrací své finanční prostředky přes offshorné zóny. Některé regiony v Rusku nejsou pro podnikatele investičně lákavými, a to z důvodu klimatických podmínek, demografických podmínek a zaostalého rozvoje.

Vnější dluh Ruska je 41,7 miliard amerických dolarů, což je 7 procent HDP Ruska. Pro poznámku, je to jeden z nejnižších vnějších dluhů ve světě.

Pro Ruskou federaci je důležitý trh ropy a plynu. Konjunktura tohoto trhu se zlepšila též po prezidentských volbách 2000. Hrubý domácí produkt v současné době roste na celém území bývalého Sovětského svazu. V prvním období (1992–1994) růst neprobíhal ani v jedné zemi. V roce 1995 se vykazaly první příznaky ekonomického růstu v pobaltských státech a ve státech, které byly zapojeny do ozbrojených konfliktů (například Arménie, Gruzie, Ázerbájdžán). V letech 1996–1998 byly zřejmé první náznaky ekonomického růstu v ostatních státech bývalého Sovětského svazu, ale měly docela nestabilní povahu. V příloze připojuji tabulku s údaji o ekonomickém růstu v bývalých sovětských republikách.

Dále bych chtěla znázornit ekonomický růst v různých sektorech ekonomiky Ruska.

Tabulka č. 3: Ekonomický růst v sektorech ekonomiky

	2003	2004	2005	2006	2007
Průmysl – celkem	7,0	6,0	4,0	3,9	4,1
Energetický průmysl	9,4	7,5	1,6	3,4	2,8
Ropný průmysl	11,3	9,0	2,2	1,8	2,0
Plynový průmysl	5,4	3,0	0,5	0,8	1,0
Uhelný průmysl	8,7	5,0	3,0	2,8	3,1
Černé kovy	8,9	5,0	3,0	3,5	3,3
Barevné kovy	6,1	6,0	5,0	5,2	4,9
Chemický průmysl	3,9	6,0	4,0	4,6	5,1
Strojírenství	8,5	10,0	6,0	5,5	5,1
Zpracování dřeva a papírů	1,2	3,0	3,0	3,2	3,0
Výroba stavebních materiálů	5,7	5,0	4,0	4,2	4,6
Lehký průmysl	-2,5	-7,0	-2,0	-0,1	1,5
Potravinářský průmysl	5,0	4,0	5,2	6,8	7,3

Zdroj: <http://www.megansk.ru/partanalitics/1182749951>,

3. Ekonomické problémy mezi Ruskem a Ukrajinou

V 90. letech vztahy Ukrajiny a Ruska byly docela špatné. Mezi těmito státy existovalo hodně konfliktů. Negativní tendence nemohly být překonány ani možnou Úmluvou o smíru, partnerství a kooperaci obou států, která nebyla podepsána v roce 1999. Nepomohly vyřešit tuto situaci ani prezidentské volby, které jsou též ovlivněny ruským faktorem. Roští politici mají vždycky vlastní názor na to, jak volby musí probíhat, a který kandidát je vhodný na pozici prezidenta. Rusko vždy hrálo umírňující roli při prezidentských volbách. Tentokrát zasahování Ruska nebylo zrovna nejvhodnější, protože to vyvolalo pouze větší problémy.

Na začátku XXI století vztahy Ruska a Ukrajiny byly v hluboké krizi.

Zdroje konfliktů pochází z různých pohledů Ruska a Ukrajiny na začlenění těchto států do Evropských a mezinárodních společenství. O budoucím vývoje Ukrajiny v evropském kontextu se názory politiků z Ruska a Ukrajiny principiálně liší.

Pohled Ukrajiny na vztahy s Ruskem vychází z následujících předpokladů a praktik:

- 1) Objektivním hodnocením svých geografických, politických a demografických odlišností od Ruské federace. Ukrajina nechce připustit, že zatím co oba státy mají stejné slovanské kořeny, mají propojené politiky a mluví stejný jazyk, potom neexistuje důvod, proč by tyto státy měly existovat odděleně od sebe.
- 2) Ukrajina věří, že je evropským státem a Rusko je státem smíšeným, se spoustou regionálních odlišností, který nemůže být součástí EU ani evropských společenství,
- 3) Ukrajina nemůže připustit, že je závislá na ruské ekonomice. Může ale připustit, aby byla závislá na ekonomice Polska a Spojených států,
- 4) Ukrajina se obává, že spojení Ruska a Ukrajiny by mohlo vést k opakování dějin a k formování nové Rusko-Ukrajinské říše, ve které by Ukrajina měla spíše pasivní roli, než aktivní.

Rusko se začíná odvykat od role „staršího bratra“ Ukrajiny. Přestává tak moc zasahovat do vnitřních věcí, do politických dějin a ekonomických rozhodování. Role „staršího bratra“ spočívala v tom, že Rusko vždycky podporovalo Ukrajinu v ekonomických potížích, dovolovalo dovážet ukrajinské výrobky na svůj trh, což přispívalo rozvoji ukrajinské ekonomiky, ale na druhou stranu nikdy se Ukrajině neptalo, co bude pro stát a pro obyvatele lepší.

Takový vývoj vztahů byl naprogramován hned po rozpadu Sovětského svazu, protože již tenkrát bylo zřejmé, že nemůžou rusky a ukrajinská ekonomiky existovat úplně odděleně.

Nejvíce se krize vztahů Ukrajiny a Ruska projevuje v ekonomické sféře. Snížení obchodu mezi státy bylo výsledkem řady faktorů, některé z nich jsou z oblasti výroby, energetického průmyslu. V roce 1998 byl podepsán docela ambiciózní program vzájemné kooperace, který zahrnoval úpravu společných právnických osob a podniků. Hlavním problémem byla nízké výrobní schopnosti obou států, nízká kvalita výrobků. Výrobci se nemohli prosadit ani na společném rusko-ukrajinském trhu. Nejde ani srovnávat konkurenceschopnost ukrajinských a evropských výrobků.

Zda se, že Ukrajina trpí více tím, že nemá dobré ekonomické vztahy s Ruskem, ale je to omyl. Všechno co se týče obchodu mezi oběma státy, je pro Rusko stejný problém, jako pro Ukrajinu.

Závislost Ukrajiny na dotacích z Ruska je podobná drogové závislosti. Je tak hluboká, že všichni dosud vládnoucí politici vedou stejnou politiku, manipulují s čísly, odmítají přiznat skutečnou zadluženost Ukrajiny Ruské federaci. Ukrajina není schopná zaplatit dluh Rusku, proto Ruská vláda chtěla po Ukrajině náhradu dluhu ve formě nemovitostí, majetkových vztahů k ukrajinským podnikům. Ukrajina tuto možnost nepřipouští, proto stále méně investorů se zajímá o investování do ukrajinské ekonomiky.

Mezitím z ruských plynovodů, které leží na území Ukrajiny, se pravidelně odsává plyn. V zimě 2000 objemy takového „odsávání“ dosahovaly 100-120 milionů kubických metrů plynu denně. V červnu 2000 prezident Ukrajiny L. Kučma se přiznal, že se nezákonně z ruských plynovodů „odsává“ 13 miliard kubických metrů plynu. V současné době se provádí ze strany Ukrajiny stejná politika, co se týče ruského

plynu. Ukrajina si dobře uvědomuje, že 90 procent vývozu plynu z Ruska do evropských států prochází přes území Ukrajiny, proto si té výhody využívá.

Není divu, že ruské vývozci plynu chtějí přeorientovat cesty plynového a ropového tranzitu a obejít ukrajinské území, aby mohly spoléhat na to, že se jejich plyn a ropa nebudou odsávány a aby obešli technologická rizika, která jsou spojená s touto cestou (v průběhu desetiletí se plynovody na území Ukrajiny nebyly řádně opraveny, proto jsou docela nespolehlivé).

3.1 Trojúhelník Rusko – Ukrajina – NATO

Zajímavé je postavení Ukrajiny a Ruska v trojúhelníku Rusko – Ukrajina – NATO³. V tomto trojúhelníku má vedoucí postavení právě organizace NATO, což je pro Rusko bod sporů a diskuzí. Rusko se toto postavení snaží oslabit posílením významu pro oba státy jiných světových organizací, těsnou spoluprací s ostatními členskými státy NATO. Ukrajina se k tomuto problému stanoví tak, že podporuje postavení světové organizace a její vliv na spolupráci Ruska a Ukrajiny a aktivně podporuje svůj potenciální vstup do západní bezpečnostní politiky. Hlavní prioritou Ukrajiny v tomto směru je posílení těsných vztahů s NATO a připojení k politické struktuře této organizace.

Postoje Ruska a Ukrajiny byly vidět při konfliktu v Jugoslávii. Rusko odsuzovalo bombardování tohoto státu a přerušila těsné vztahy s NATO. Ukrajinský vláda byla solidární s NATO a podporovala prováděné aktivity. Po konfliktu v Kosovu se spolupráce Ukrajiny a NATO stala ještě víc intenzivní. V Kyjevě se začal vytvářet Program aktivní spolupráce s NATO pro léta 1999 – 2002. V březnu 2000 se v Kyjevu uskutečnilo externí zasedání Organizace. Všechno probíhalo v kontextu složitých vztahů Ruska a NATO, které byly částečně zlepšeny až v únoru 2000, ale perspektivy těchto vztahů ještě do té doby nebyly dobré.

Vztah ukrajinských obyvatel (zejména v Krymu) k NATO je spíše negativní. Potvrzují to mítinky a vystoupení ve městě Sevastopol v roce 2006. Je možné předvídat konflikty mezi Ruskem a Ukrajinou v otázce spolupráce s NATO. Ukrajina stále má aktivní politiku ve vztahu s NATO.

Jiný problém vztahů mezi Ruskem a Ukrajinou spočívá v tom, že Ukrajina aktivně bojuje za postavení ve Společenství nezávislých států. Cílem Ukrajiny je zajištění a udržení vedoucích pozic „bez účasti Moskvy“. Ukrajina plánuje těsně spolupracovat v seskupení GUUAM (Gruzie – Ukrajina – Uzbekistán – Azerbajdžán –

³ North Atlantic Treaty Organization

Moldávie). To je asi jediné seskupení v rámci SNS, ve kterém Ukrajina může mít vedoucí pozice. V tomto smyslu je GUUAM potencionální doprovodč politiky NATO na území bývalého Sovětského svazu. V roce 1998 se Ukrajina pokusila nastavit systém společné bezpečnostní politiky mezi NATO a GUAM (v této době Uzbekistán nebyl členem této koalice), ale to se tentokrát nepodařilo.

Dvě podobné politické revoluce, které proběhly na území Ukrajiny a Gruzie potvrdily obavy Ruské federace v oblasti postoje Ukrajiny.

3.2 Krymský problém

Statut Krymu je žhavou otázkou, která se bude řešit dlouhá léta do té doby, až se dosáhne kompromisu. Současné postavení Krymu jako autonomní republiky je velice sporné.

Krym byl připojen k Rusku a stal se neoddělitelnou součástí ruského státu na konci XVIII století na základě Kučuk-Kajnardžijské mírné úmluvy mezi Ruskem a Tureckem z roku 1774. Tato úmluva byla podepsána Kateřinou II a zahrnovala Manifestaci o připojení Krymského poloostrova, poloostrova Taman a celého Kubáňského území k Rusku.

V lednu 1991 se Krym stal konfliktním územím. Na základě lidového referendu se zjistilo, že většina obyvatel Krymu hlasovaly pro obnovení Krymské autonomní republiky a jeho statutu nezávislého území. Po hlasování byl přijat zákon o oddělení Krymské AR a začlenění této republiky do soustavy Ukrajiny. To byl okamžik vzniku krymského separatismu, začátek politických, ekonomických a sociálních problémů.

Srpnový puč v roce 1991 značně zrychlil rozpad Sovětského svazu. Logickým následkem bylo prohlášení nezávislosti Ukrajiny, což zrychlilo vývoj událostí v Krymu. Důležitým úkolem Ukrajiny bylo pochopit příčiny vzniklých problémů, zajistit maximální podporu a najít kompromisy v řešení těchto konfliktů

Vysoká úroveň konfliktnosti v tomto regionu je podmíněná též specifickými faktory, demografickým složením obyvatelstva, etnickými skupinami, které žijí na poloostrově.

Dle posledních statistických údajů 60 procent obyvatel na Krymském poloostrově jsou Rusové, většina z nich jsou přistěhovalci. Čtvrtina obyvatel Krymského poloostrova jsou etničtí Ukrajinci, kteří mluví převážně ruským jazykem.

Zbytek obyvatel jsou ostatní národní menšiny. Demografická situace v Krymu je více složitá proto, že čtvrtina obyvatel jsou důchodci, většina, ze kterých v minulosti byli náčelníky ozbrojených sil Ukrajiny nebo členy státních orgánů.

Turecko má své vlastní zájmy o Krymský poloostrov. Předmětem zájmu je rozšíření tureckých ekonomických a politických vlivů na tomto poloostrově. Na začátku roku 1996 se vztahy mezi Tureckem a Ukrajinou značně zhoršily. Pro Ukrajinu pokus Turecka o integraci na poloostrov byl nepřípustným krokem. Ukrajina se ocitla mezi dvěma břehy – na jedné straně stálo Rusko, které stále trvalo na svých právech na černomořské území, na druhé straně stálo Turecko. Rusko si neuvědomovalo hrozbu vstoupení Turecka na území Krymu.

Obyvatele Krymu různě reagovaly na tuto hrozbu ze strany Turecka a Ruska. Hledání vzájemného politického kompromisu bylo složité, protože každá strana si představovala jiný vývoj poloostrova. Kompromis se po dlouhou dobu nenašel. Nová Ústava Ukrajiny se v té době stále projednávala, nemohla být ratifikována, proto nebylo zřejmé ani politické postavení poloostrova.

Protože na území Krymu žili Rusové a Ukrajina nemohla a nechtěla hájit zájmy ruských obyvatel, Rusko za takových podmínek mohlo prohlásit, že Krymský poloostrov byl zónou politických a demografických zájmů Ruska z důvodu nutné ochrany obyvatelů ruské národnosti, kterých je na poloostrově většina. Tento problém by mohl stát světovým, kdyby se k němu ještě připojilo Turecko a následky konfliktu by mohly být velice dramatické.

3.3 Statut Sevastopolu

Město Sevastopol vzniklo a bylo postaveno jako vojensko-mořská základna Ruského Černomořského námořnictví a byl zvláštní administrativní oblastí, která byla řízená vojenskou administrací města Petrohrad. Zákonem z roku 1948 Vrchní rady Ruska bylo stanoveno, že Sevastopol je „samostatná administrativně-hospodářská jednotka“. Dle tohoto Zákona měl Sevastopol vlastní rozpočet. Finanční a organizační funkce byly vykonávány Výborem ministrů Ruské federace bez účasti ministrů Ukrajiny a jakéhokoliv zásahu ze strany Ukrajiny. Ustanovení Vrcholní rady Ruské federaci z roku 1954 „O postoupení Krymského území do ukrajinského teritoriálního členění“ nestanovilo nic o městě Sevastopol. Dle Federálního výboru Ruské federace tento zákon byl přijat v rozporu s Ústavou Ruské federace a v rozporu se zákonodárstvím obou států.

6. února 1992 Vrcholní rada Ruské federace prohlásila postoupení Krymského poloostrova za nezákonnou a potvrdila statut Sevastopolu jako nezávislého území. Ministerstvo vnitra Ruské federaci prohlásilo, že nezávislé postavení Sevastopolu je v rozporu s politikou prezidenta a vlády Ruské federace a že tím statutem jsou dotčeny zájmy státu v Černomořském území.

Vláda Ruské federace prohlásila, že je silně znepokojená perspektivou rusko-ukrajinských vztahů a ignoranci zájmů obyvatel ruské národnosti v Krymu. Vláda považovala takové chování za příliš urychlené. Některé konflikty mezi Ukrajinou a Ruskem proběhly jako důsledek výkonu funkce ruských velvyslanců v Kyjevě.

Velice aktivní pozice měl při potvrzení statutu Sevastopolu starosta města Moskva J. Lužkov. V listopadu 1996 spolu se skupinou bývalých velitelů vojsk napsal Prezidentovi Rusko federace, předsedovi vlády a Vrchní radě dopis, ve kterém vyzval k potvrzení ruského statutu města Sevastopol. Namítal, že Sevastopol nemůže patřit Ukrajině, ani nemůže být nezávislým územím, protože je to hlavní vojenská – námořní základna Ruské federace.

Dle norem a Ustanovení mezinárodního práva postoupení města od jednoho státu k jinému může být provedeno pouze na základě mezinárodních smluv. Podobná smlouva mezi Ruskem a Ukrajinou neexistuje a nikdy neexistovala.

Všechny aktivity Ukrajiny, které vedly k faktickému ovládní tohoto města, jsou protizákonné a jednostranné. Rusko nikdy neodsouhlasilo postoupení Sevastopolu Ukrajině. Proto žádné odkazy na jednostranné ustanovení nebo prohlášení, na Ústavu Ukrajiny nemohou být vzaty v úvahu, protože de facto jsou nezávazné z hlediska mezinárodního práva. Další námitkou je, že ztráta Sevastopolu by pro Rusko znamenala ztrátu svých geopolitických pozic ve světovém měřítku. Je důležité upozornit na to, že Sevastopol má 60 procent ruských obyvatel, což se potvrdilo na referendu.

Pokud budu chtít shrnout všechny předpoklady, aby Sevastopol byl ruským městem, může tyto předpoklady rozdělit do několika bodů:

- 1) Ze svého založení a vybudování v roce 1784 byl Sevastopol ruským městem, suverenita města byla zajištěná ruskou vládou. Po rozpadu Ruské říše bylo město chráněno Sovětským svazem, ale existoval státní organ, který řídil suverenitu Sevastopolu. Jednostranné akty a Ustanovení o prohlášení Sevastopolu za ukrajinské město jsou neplatné, protože jsou v rozporu nejen s Ústavou Ruské federace, ale s mezinárodním právem. Z toho vyplývá, že oprávnění Ukrajiny ovládat Sevastopol neexistuje.
- 2) Ruská federace je nástupce po Sovětském svazu, co se týče Sevastopolu. Ruská federace jediná má právo využívat námořní prostor města Sevastopol a je to uznáváno všemi státy. Dle ustanovení z roku 1948 státní suverenita Sevastopolu nebyla nikomu předána. Z toho vyplývá, že Ukrajina nezákonně ovládá dané území.
- 3) Město Sevastopol má zvláštní právní statut města. To znamená, že v Krymu existují dvě administrativně-teritoriální jednotky se zvláštním právním statutem: Krymská oblast a město Sevastopol. Sevastopol měl zvláštní právní režim, který se týkal jeho obyvatel, vjezdu a výjezdu do města a z města.

3.4 Černomořské námořnictví

Aktuální problémy černomořského námořnictví jsou spojené s dějinami Krymu a jsou výsledkem složitých historických procesů, které vznikaly a probíhaly v regionu Severní Pričernomorie.

Od okamžiku přistoupení Ukrajiny k Rusku (v roce 1656) probíhal boj o černomořské území. Rusko získalo hodně výhod po přistoupení Ukrajiny, jak demografických, tak teritoriálních a politických. V roce 1687 pod vedením Petra Velikého byly uskutečněny takzvané Krymské výpravy. V roce 1679 proběhla druhá Krymská výprava. Obě výpravy nepřinesly nic, co se týče Krymu a černomořských území. Petr Veliký se dokázal prosadit pouze na pobřeží Azovského moře, které Rusko vrátilo Turecku po Prutské výpravě.

V roce 1793 k území Ruska byl připojen Krym. Toto připojení se považuje za začátek budování černomořského námořnictví.

Pro budování mocného námořnictví byla nutná dobrá materiální báze a podstatné lidské zdroje. Budování mořských lodí a vytvoření solného a mocného námořnictví bylo nemožné bez rozvoje hutního, kovoobráběcího a kamenného průmyslu. Bylo to těžkým břemenem na ramenech ukrajinských obyvatel, kteří měli to nepřímě financovat.

Po prohlášení nezávislosti Ukrajiny a stanovení cílů v oblasti vybudování vlastního námořnictví začaly vznikat problémy mezi oběma státy. Rozdělení černomořského námořnictví bylo diskutováno prezidenty Ukrajiny a Ruska, ale tato otázka nemohla být vyřešená, protože obě strany se na ničem neshodly.

Později bylo dosaženo jistého kompromisu – Ukrajina přiznala, že její podíl černomořského námořnictví je pouze 20–22 procent, měla podepsat dohodu, že všechny lodě a stroje, přístavy a administrativní stavby byly ve vlastnictví Ruska.

Dle mého názoru jediným krokem Ukrajiny v otázce černomořského námořnictví mohla být domluva s Ruskem o společném užívání loďstva. Za posledních deset let se málo věcí změnilo v této oblasti. Státům se podařilo udržet diplomatickou spolupráci v oblasti černomořského námořnictví a loďstva.

4. Společná ekonomická politika

Na přelomu tisíciletí bylo zřejmé, že rusko-ukrajinské vztahy se polepšily. Perioda nedorozumění, vzájemného nepřátelství, která začala rozpadem Sovětského svazu, se skončila, začala nová perioda, která též byla podmíněná hodně faktory, ale tentokrát již na obou stranách byly transformované ekonomiky. Zlepšení rusko-ukrajinských vztahů bylo dáno nejen geopolitickými faktory, ale též historickými faktory. Oba státy pochopily, že pro ně neexistuje výhodnější ekonomický partner a že politické a ekonomické problémy mohou být překonány společnou ekonomickou strategií.

Politické instituce mají velký vliv na rozvoj těchto mezinárodních vztahů. Ve 20. století nebyly ozbrojené konflikty mezi demokratickými státy. Demokratická forma vlády nezaručuje absenci jakýchkoliv konfliktů a problémů, ale ovlivňuje chod vztahů mezi státy. V době značných reforem společnosti aktivita států je značně oslabená. Snižují se nejen vnější kontakty s ostatními státy, ale též reálná schopnost hrát nezávislou roli. V takové situaci se ocitly Ukrajina a Rusko po rozpadu Sovětského svazu. Nestabilita politických institucí a postojů nedovolovala těmto státům uskutečňovat aktivní programy vnějších politických aktivit.

V průběhu posledních let je vidět tendenci obou států stabilizovat své politické mechanismy. Politické mechanismy Ukrajiny a Ruska jsou si podobné, jak formálně, tak neformálně. Nový politický mechanismus se považuje za značně autoritativní, moc je soustředěná v rukou malého počtu lidí. Ústavy Ruska a Ukrajiny mají hodně společných rysů. Ukrajina a Rusko jsou poloprezidentskou republikou. Rusko je v současné době viceprezidentská republika, Ukrajina měnila některé ustanovení své Ústavy, aby forma vlády vykazovala rysy parlamentní republiky, velké změny ale nenastaly. V Rusku a na Ukrajině existuje pozice premiéra, který je odpovědný před Parlamentem.

V neformální sféře Rusko a Ukrajina jsou si ještě více podobné. V Rusku a na Ukrajině existuje pluralita státní moci. Stát řídí malé byrokratické uskupení, které nemají pyramidální uspořádání, ale stojí vedle sebe. V Rusku a na Ukrajině je

asymetrické rozdělení moci podle regionů. Není stejný počet poslanců a ministrů z ukrajinských a ruských oblastí, proto je vidět zaostávání některých regionů, které nejsou státem podporovány. Na Ukrajině převažuje počet poslanců a státních úředníků z Dněpropetrovska, v Rusku v čele států stojí úředníci z Petrohradu.

Zlepšení rusko-ukrajinských vztahů bylo podmíněno též energetickým průmyslem a politickými zvláštnostmi.

Je možné, že se Ukrajina a Ruská federace konečně dohodnou na společné ekonomické politice a společném postoji ke světovým událostem. V poslední době je vidět, že jsou ve společných ekonomických vztazích velké výkyvy, které jsou důsledkem rozlišné politiky obou států. Z mého pohledu by se Ukrajina a Rusko mohly zaměřit na vytvoření příznivého klimatu pro zahraniční investice a posílení společných rusko-ukrajinských podniků. Dobré ekonomické zázemí by mohlo přispět nejen k lepšímu společnému vývoji, ale též k posílení koalice Ukrajina-Rusko.

Pokud budu mluvit o tom, jak se já osobně dívám na problém rusko-ukrajinských vztahů, tak povím, že Rusko by mělo přistoupit na spoustu kompromisu pro zlepšení vztahů s Ukrajinou. Nebo naopak, Ukrajina by se měla podřídit Rusku v některých otázkách. Jenomže pokud Ukrajina ustoupí, bude to znamenat její politickou a ekonomickou slabinu. Ukrajina je zaměřená na vývoj vztahů s evropskými zeměmi, proto není možné, aby prokázala, že v některých oblastech není silná.

Rusko kompromisy nerozebírá. Je dostatečně silné na to, aby mohlo i nadále diskutovat a probírat společné konflikty s Ukrajinou, namítat velký státní dluh Ukrajiny Rusku a omezovat dodávky plynu a ostatních zdrojů, které plynou do Ukrajiny z Ruska. Každý stát si vybral svou politiku a nechce ustoupit. Přitom já si osobně myslím, že společný trh a vnitřní stabilní klima by prospělo obou státům.

Závěr

Ekonomické vztahy Ruska a Ukrajiny je pro mě tématem, které je vhodné diskuzí a debat. Moje předci pochází ze slovanských zemí a politické uspořádání a forma států na tom nic nezmění.

Ještě před dvaceti lety byla Ukrajina nedělitelnou součástí Sovětského svazu a spolu s Ruskem rozhodovala v otázkách ekonomických a politických. Vždycky se braly v úvahu faktory demografické, sociální, ekonomické a faktory blízkosti národů. V současné době jsou tyto faktory značně zanedbány. Po osamostatnění a prohlášení nezávislosti Ukrajina již není součástí velkého a solního společenství, ale je najednou ekonomikou, která je omezená z finanční stránky, z teritoriální stránky a v dalších oblastech, které hrají významnou roli ve formování státu. Národnostní otázky jsou důvodem velkých konfliktů mezi obyvateli Ukrajiny a Ruska, na Ukrajině se již nemluví rusky, protože státním jazykem je ukrajinština.

V Rusku je pro Ukrajince problematické se zaměstnat, protože se považuje za občana jiného státu. Vláda neřídila takový (docela diskriminační) vztah k občanům Ukrajiny, která je historicky přidruženým a stejně jako Bělorusko národnostně blízkým státem pro Ruskou federaci.

Celá tato situace je komická. Státy mají spoustu společných rysů, více podobných rysů než odlišných. Oba státy jsou transformujícími se ekonomikami, doplňují se navzájem. Hádají se ohledně otázek, které by společným propojením ekonomik mohly bez problému vyřešit. Každý stát má své silné stránky a nedostatky, které by se mohly eliminovat pomoci propojení ekonomik a stanovení společných cílů.

Rusko bojuje o území Krymu, který je klíčovou oblastí pro černomořské námořnictvo. Ukrajina práva Ruska na Krymský poloostrov nepřiznává. Je to konflikt, který se žádnou smlouvou nebo dohodou nemůže být vyřešen. Území je strategické pro oba státy, Ukrajina má zájem tuto území držet ve své svrchované moci, Rusko neustoupí, protože z historického pohledu a z pohledu mezinárodního práva toto území patří Rusku. Vzniká problém: Krymský poloostrov nedostává nutné finanční

dotace pro rozvoj námořnictví. Staré lodě potřebují opravu, pobřežní zóny potřebují rekonstrukci, ale ani Ukrajina, ani Rusko do toho nechtějí investovat, protože oba státy se obávají, že ten druhý se bude domáhat práv a využívat investice prvního státu.

Dalším problémem mezi Ukrajinou a Ruskem je Sevastopol, který je též strategickým územím. Toto území patří též Rusku, vyplývá to ze všech předpokladů. Ukrajina to ale přiznat nechce, protože potom by přišla o strategické území.

Ekonomické problémy mezi Ukrajinou a Ruskem jsou v současné době komplikovány tím, že na Ukrajině vládne politická strana, která se s Ruskem nedohodne, protože vede antilskou politiku. Ukrajina je nacílená na přistoupení k evropskému společenství a chce celému světu ukázat, že může fungovat bez podpory a dotací Ruské federace a dosáhne lepších výsledků, pokud se izoluje od států bývalého Sovětského svazu.

Myslím si, věčné dohadování neprospěje ani jedné z ekonomik. Státy by se měly zaměřit spíše na posílení vnějších vztahů než na jejich oslabení.

Cílem této práce je analýza historických, ekonomických, politických a geografických předpokladů spolupráce Ruska a Ukrajiny. Jak jsem již v práci psala, je důležité vědět body historie rozvoje vztahů Ruska a Ukrajiny. V práci jsem psala hlavní data v historii, ekonomické a politické body spolupráce Ruska a Ukrajiny. V různých kapitolách jsem popisovala části svého cílu. Práce je rozepsána po kapitolách, ve kterých se čtenář dočte všechno, o čem jsem nastiňovala v úvodě.

Doufám, že se mi podařilo cíl práce splnit, a že práce bude zajímavým příspěvkem pro čtenáře, který se o tuto problematiku zajímá.

Použité zdroje a literatura

- 1) Sidenko, V: Faktory politiko – ekonomičeskoj zavisimosti Ukrajiny ot Rossii, Polis, 1998;
- 2) Narinskij, M. M: Problemy razvitija SNG na sovremennom etape. Konferencija „10 let vnešněm politiki Rossii, MGIMO, 2002;
- 3) <http://ukrrudprom.com/digest/dchvybybb160208.html>;
- 4) <http://www.megansk.ru/partanalytics/1182749951>;
- 5) <http://www.sberbank.biz/russia/russia.html>;
- 6) Maněkinm R.: Analýza současné ekonomické situace na Ukrajině, 2002;
- 7) Gorodilov, A.: Formování právních základů ekonomické činnosti subjektů Ruské federace. Kaliningrad: Jantar, 2002;
- 8) Valovoj D.: Alternativy ekonomického vývoje v Rusku v XXI století, 1999;
- 9) Kudrov, V.: Místo Ruské federace ve světové ekonomice na začátku XXI století, 2001;
- 10) Statistická ročenka. Mezistátní statistický výbor SNS. Moskva.

Přílohy

Tempo růstu fyzického objemu HDP v bývalých sovětských republikách v letech 2002–2007

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ázerbájdžán	7,4%	11,1%	9,9%	7,9%	8,4%	10,1%
Arménie	3,3%	5,9%	9,6%	10,2%	7,8%	11%
Bělorusko	3,4%	5,8%	4,1%	6,5%	7,8%	9,1%
Gruzie	3,0%	2,0%	4,5%	3,1%	5,2%	5,1%
Kazachstán	2,7%	9,8%	13,2%	11,9%	12,5%	14,2%
Kirgizie	3,7%	5,4%	5,3%	4,8%	5,2%	4,9%
Moldávie	-3,4%	2,1%	6,1%	6,5%	5,7%	5,9%
Rusko	5,4%	9,0%	5,0%	7,8%	9,7%	12%
Tádžikistán	3,7%	8,3%	10,2%	11,2%	9,3%	10,0%
Uzbekistán	4,4%	3,8%	4,5%	3,2%	3,6%	3,3%
Ukrajina	-0,2%	5,9%	9,1%	11,5%	12%	11,9%
Lotyšsko	1,1%	6,6%	6,5%	8,9%	13%	12,7%
Litva	-3,9%	3,9%	4,0%	6,1%	7,8%	10,3%
Estonsko	-0,7%	6,9%	4,5%	5,4%	6,9%	8,7%

Zdroj: Statistická ročenka. Mezistátní statistický výbor SNS. Moskva.